FELICIA SOFIA ŞERBAN
(1938–2009)

Distinsa noastră colegă şi prietena multora dintre noi (fie cercetători la Institutul „Sextil Puşcariu”, fie cadre didactice universitare clujene, fie cercetători din alte centre), Felicia Sofia Şerban a fost, este şi va fi, cu real temei, stimată şi mult apreciată. Eminenta lingvistă a trecut la cele veşnice într-o zi fatidică de 11 septembrie 2009, dată sugerând, poate, atacul mârşav şi „terorist” al unei boli nemiloase, cu care ea s-a luptat ani buni, cu o voinţă şi o demnitate exemplare. Golul lăsat în ştiinţa românească este evident pentru orice specialist, dar îl pot aprecia la adevărata lui valoare numai cei care i-au stat în preajmă, cei cu care a lucrat şi cei ce înţeleg ori vor înţelege mai târziu ce persoană discretă a fost, de fapt, Felicia Şerban, cu toate că avea cea mai înaltă conştiinţă de sine.

Nu făcea nimic decât sub imperiul calităţii, al acribiei, al probităţii; era din categoria perfecţioniştilor, căuta desăvârşirea, îndoindu-se de sine, de alţii, neiubind strălucirile trecătoare, exaltările, fiind reticentă la vanităţi, deoarece avea acel simţ ce-i proiecta pretenţiile spre absolut, valoare pe care-o percepea într-o aură sobră, strict ştiinţifică. Ştiu că au rămas nevalorificate public multe contribuţii ştiinţifice, stilistice şi poetice, mai ales, nu numai din lipsa timpului, ci şi fiindcă avea o exigenţă de sine care-i depăşea cu mult orgoliul. Mai presus de orice, muncea cu sârg, se străduia „din toate puterile şi cu inimă curată”, cum a spus odată Sextil Puşcariu despre propria-i muncă la Dicţionarul Academiei. Felicia Şerban avea un fel special de delicateţe, dar era fermă, avea cultul disciplinei, al muncii ca un nobil scop, uneori ca refugiu. Responsabilitatea era pentru ea un directór interior al existenţei; avea, de pildă, obiceiul de-a citi seara în limbile pe care le cunoştea, ca să nu le uite, cu toate că avea o memorie prodigioasă, recita foarte frumos poeme învăţate în tinereţe, cânta sensibil şi pasional şi ştia multe altele. Era un rafinat om de cultură, avea un larg orizont de cunoaştere, în cele mai diverse domenii: artă, literatură, filozofie, informatică, lingvistică computaţională, inclusiv o apetenţă specială pentru semantică şi semiotică. Mi-a spus odată: „Mie îmi place procesul muncii ca o permanenţă”, ceea ce mie mi-a sunat: „Eu nu aştept, nu cultiv inspiraţia, eu mă simt intim cufundată în studiu, viaţa mea este studiul”.

Opera monumentală care i-a umplut existenţa timp de 46 de ani (din 1963 până în 2009) a fost Dicţionarul limbii române, la care contribuţia sa a fost nepreţuită, cum spune academicianul Marius Sala. A fost pe rând, uneori simultan, redactor,

DACOROMANIA, serie nouă, XV, 2010, nr. 2, Cluj-Napoca, p. 165-168

revizor, revizor-final, redactor-responsabil la şapte tomuri[1] din marele dicţionar academic, iar în ultimul timp, într-o fază gravă a bolii sale, a muncit cu rară hărnicie la literele K şi Q, ultimele din seria nouă a DLR, cele cu care se încheie lucrarea fundamentală şi prioritară a Academiei Române. Dicţionarul-tezaur este acum la un nou re-început: se reia seria veche, DA. Datorită multiplelor competenţe în discipline lingvistice precum lexicografie, lexicologie, poetică şi stilistică, etimologie, istoria lingvisticii, fonologie, Felicia Şerban avea o viziune complexă asupra dicţionarului academic, manifestând o adevărată vocaţie şi o dăruire profund implicată. Felicia Şerban considera că dicţionarul academic este prioritar în viaţa ei ştiinţifică, aşa cum marele nostru înaintaş Sextil Puşcariu, cu toată impunătoarea lui personalitate, considera Dicţionarul Academiei drept opera principală a vieţii sale. Până în ultimele zile de viaţă, ca responsabil de temă, Felicia Şerban avea grija dicţionarului, transmiţându-ne indicaţii (mai ales prin intermediul colegilor Elena Comşulea şi Bogdan Harhătă, care-o vizitau mai des), îndrumându-ne în munca la fişierul noului tom de dicţionar, care va fi litera F. Tot astfel, ca atentă şi bună colegă, n-a uitat s-o felicite pe Sabina Teiuş pentru cea mai recentă carte a sa, deşi în acele zile nu mai putea ţine receptorul telefonului în mână.

Deschiderea spre abordările cele mai actuale ale ştiinţei lingvistice se distinge şi prin conducerea (timp de 26 de ani) a unui proiect academic intitulat *Baza de date a limbii române*, prin consistente articole[2] şi studii din domeniul terminologiei,

[1] (1) *Dicţionarul limbii române (DLR).* Serie nouă. Tomul VII, partea a 2-a (litera O), Bucureşti, Editura Academiei, 1969 (redactare şi revizie, în colaborare); (2) *Dicţionarul limbii române (DLR).* Serie nouă. Tomul IX (litera R), Bucureşti, Editura Academiei, 1975 (redactare şi revizie, în colaborare); (3) *Dicţionarul limbii române (DLR).* Serie nouă. Tomul XI, partea a 2-a (litera T: T – Tocăliţă), Bucureşti, Editura Academiei, 1982 (redactare şi revizie finală, în colaborare); (4) *Dicţionarul limbii române (DLR).* Serie nouă. Tomul XI, partea a 3-a (litera T: Tocăna – Twist), Editura Academiei, Bucureşti, 1983 (redactare şi revizie finală, în colaborare); (5) *Dicţionarul limbii române (DLR).* Serie nouă. Tomul XII, partea 1 (litera Ţ), Bucureşti, Editura Academiei Române, 1994 (coredactor responsabil, redactare parţială şi revizie finală, în colaborare); (6) *Dicţionarul limbii române (DLR).* Serie nouă. Tomul XII, partea a 2-a (litera U), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2000 (coredactor responsabil, redactare parţială şi revizie finală, în colaborare).

[2] 1. *Implication de l'auteur dans la poésie lyrique*, în „S – European Journal for Semiotic Studies" (Viena), II, 1990, nr. 2, p. 327–338; 2. *Nume proprii în dicţionarele limbii române*, în CL, XXXV, 1990, nr. 1, p. 161–166; 3. *Das Hohelied und die rumänische Literatur*, în „S – European Journal for Semiotic Studies" (Viena), VI, 1994, nr. 3–4, p. 565–586; 4. *De la „Dicţionarul limbii române" la o bancă de date*, în „Limba română" (Chişinău), V, 1995, nr. 5, p. 32–34; 5. *Digraful* ***oa:*** *o descriere pentru recunoaşterea automată a diftongului*, în LR, XLIV, 1995, nr. 9–12, p. 555–562; 6. *Din lexicul scrierilor lui Dosoftei*, în DR, serie nouă, Cluj-Napoca, I, 1995, p. 94–113; 7. *Baza de date a limbii române. – Fonetică şi fonologie*, în *Limbaj şi tehnologie*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1996, p. 157–160 (în colaborare cu Luciana Peev, Lidia Bibolar, Dana Bucerzan); 8. *Primele atestări ale cuvintelor limbii române*, în SCL, XLVIII, 1997, nr. 1–4, p. 439–445; 9. *Lexic regional – judeţul Alba*, în *Ţara Moţilor. Studii, articole şi comunicări*, [vol.] V. Coordonare ştiinţifică şi editorială N. Mocanu şi N. Edroiu, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997, p. 251–265 (în colaborare cu N. Mocanu); 10. *Database of Romanian Language*, în „Romania orientale", XI, 1998, Roma, p. 99–112 (în colaborare cu Dana Bucerzan, Luciana Peev, Lidia Bibolar); 11. *La base de*

foneticii, poeticii, semanticii numelor proprii etc., selecţia operată de autoare dintre cele 60 de titluri fiind elocventă pentru vastitatea preocupărilor ei ştiinţifice.

În domeniul predilect al lexicografiei, Felicia Şerban a semnat contribuţii importante, de prestigiu incontestabil, de exemplu la ediţia critică a TDRG[3], a proiectat un tip de dicţionar al limbii poetice a lui Eminescu (din care a publicat un consistent şi de referinţă studiu despre *lumina* eminesciană), este coautor (în colaborare cu Rodica Marian) la un dicţionar novator prin concepţie şi material ilustrativ[4], precum şi al unui CD[5] multimedia, în premieră absolută, consacrat lexicului unui text poetic integral, în aceeaşi colaborare cu Rodica Marian.

Pe de altă parte, profilul complex al cercetătorului Felicia Şerban n-ar fi trasat în liniile lui configuratoare fără a se aminti strălucitele sale realizări în stilistică, poetică lingvistică, exegeză şi analiză a limbajului poetic, domeniul cel mai drag sufletului ei, spre care s-a orientat încă de la teza de doctorat *Valorile funcţionale ale stilului în lirica populară*, susţinută în 1973. Cărţile Feliciei Şerban: *Lirica populară românească între est şi vest* (Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2005, 166 p.), *Cuvântul în texte poetice* (Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2007, 174 p.), alături de foarte multe studii şi cercetări asupra lexicului literar şi asupra operei poetice a unor mari autori (de la *Cartea Cântărilor*, la Dosoftei, Eminescu, Blaga, Arghezi, Vinea) demonstrează temeinicia unor noi perspective asupra valorilor poetice şi expresive.

Anvergura personalităţii ştiinţifice a Feliciei Şerban se singularizează prin ceea ce s-ar numi generic analist literar, care abordează literaritatea prin metode aflate la graniţa dintre lingvistică şi literatură; nu-i erau străine nici modalităţi comparatiste de interpretare a textului literar (aplicând comparatismul în studiul limbii poetice),

données de la langue roumaine, în „Terminometro”: *La terminologie en Roumanie et en République de Moldova*, hors-série, nr. 4, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000, p. 40–42 (în colaborare cu Luciana Peev, Lidia Bibolar); 12. *Baza de date a limbii române*, în *Terminologia în România şi în Republica Moldova*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000, p. 37–38 (în colaborare cu Luciana Peev, Lidia Bibolar); 13. ***Peste vârfuri** şi **Wandrers Nachtlied:** o lectură paralelă*, în DR, serie nouă, IX–X, 2004–2005, p. 267–272; 14. *Note etimologice şi lexicale*, în DR, serie nouă, IX–X, 2004–2005, p. 186–189; 15. *Complexe de figuri în poezia lui Lucian Blaga comparativ cu poezia populară*, în *Meridian Blaga* (5), tom I. *Literatură*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2005, p. 218–232; 16. *Clasificarea morfologică a substantivelor neologice terminate în vocală*, în SCL, LVI, 2006, nr. 12, p. 199–206 (în colaborare cu Luciana Peev); 17. *Linguistical Premises for designing a Text-to-Speech Syntesizer*, în RRL, LI, 2006, nr. 3-4, p. 441–456 (în colaborare cu Luciana Peev).

[3] H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, 2., überarbeitete und ergänzte Auflage herausgegeben von Paul Miron, Band I – III, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1985–1989 (colaborare la verificarea fişierului Tiktin şi la stabilirea primei atestări); H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, 3., überarbeitete und ergänzte Auflage herausgegeben von Paul Miron und Elsa Lüder, Band I, Cluj-Napoca, Clusium, 2000 (colaborare la verificarea fişierului Tiktin şi la stabilirea primei atestări).

[4] Rodica Marian, Felicia Şerban, *Dicţionarul **Luceafărului** eminescian*, [Cluj-Napoca], Editura Clusium, 2000, 324 p.; ediţie definitivă: Bucureşti, Editura Ideea Europeană, 2007, 415 p.

[5] *Luceafărul* – CD multimedia: concordanţe, analiză gramaticală, dicţionar, Cluj-Napoca, Editura UT Pres (în colaborare cu Rodica Marian – partea lingvistică; partea de informatică: Software ITC Filiala Cluj-Napoca).

dezvăluindu-i acestuia valori noi, pătrunzând în mecanismele de adâncime, cu argumente ingenioase şi de necontestat. Potențialul ei în această direcție era unul foarte dinamic, dar exigența-i proverbială şi opțiunea pentru prioritatea dicționarului-tezaur al limbii (pe care uneori o regreta) au făcut ca poetica să rămână oarecum în umbra împlinirilor lingvistice. Aceste contribuții în poetică sunt însă foarte speciale şi substanțiale, recunoscute şi convingător apreciate de specialişti, urmând să se impună poate şi în viitor, tot mai aproape de justa lor valoare, într-un context ce ar mai scoate la lumina tiparului, măcar selectiv, unele fragmente din ceea ce a scris şi n-a publicat.

Figura emblematică în distincție a Feliciei Sofia Şerban şi zâmbetul ei deschis şi enigmatic totodată sunt foarte greu de uitat. În ce o priveşte pe ea, vorbele lui Cicero despre moarte ne par, tuturor celor ce-am cunoscut-o îndeaproape, foarte întemeiate: *Viața celor morți se află în amintirea celor vii.* Iar în ceea ce mă priveşte pe mine, rămân la o credință vie, similară celei exprimate sub cupola îndoielii poetice de M. Maeterlinck: *Poate că moartea nu-i decât triumful spiritului asupra materiei.*

RODICA MARIAN
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21